

2018

Terminologická práce - Principy a metody

ČSN
ISO 704

01 0505

Terminology work - Principles and methods

Travail terminologique - Principes et méthodes

Tato norma je českou verzí mezinárodní normy ISO 704:2009. Překlad byl zajištěn Českou agenturou pro standardizaci. Má stejný status jako oficiální verze.

This standard is the Czech version of the International Standard ISO 704:2009. It was translated by the Czech Agency for Standardization. It has the same status as the official version.

Nahrazení předchozích norem

Touto normou se nahrazuje ČSN ISO 704 (01 0505) z února 2004.

Národní předmluva

Změny proti předchozí normě

Proti předchozímu vydání je tato norma technicky zrevidována.

Informace o citovaných dokumentech

ISO 1087-1 zavedena v ČSN ISO 1087-1 (01 0501) Terminologická práce - Slovník - Část 1: Teorie a aplikace

Související ČSN

ČSN EN 45020 (01 0101) Normalizace a související činnosti - Všeobecný slovník

ČSN ISO 843 (01 0145) Informace a dokumentace - Konverze řeckých znaků do latinky

ČSN ISO 639-1 (01 0182) Kódy pro názvy jazyků - Část 1: Dvoupísmenný kód

ČSN ISO 639-2 (01 0182) Kódy pro názvy jazyků - Část 2: Třípísmenný kód

ČSN ISO 9 (01 0185) Informace a dokumentace - Transliterace cyrilice do latinky - slovanské a neslovanské jazyky

ČSN ISO 690 (01 0197) Informace a dokumentace - Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů

ČSN ISO 10241-1 (01 0500) Terminologická hesla v technických normách - Část 1: Obecné požadavky a příklady zpracování

ČSN ISO 10241-2 (01 0500) Terminologická hesla v technických normách - Část 2: Přejímání normalizovaných terminologických hesel

ČSN ISO 1087-2 (01 0501) Terminologická práce - Slovník - Část 2: Počítačové aplikace

ČSN ISO 860 (01 0502) Terminologická práce - Harmonizace pojmů a termínů

ČSN ISO 1951 (01 0503) Lexikografické značky a typografické konvence pro užívání v terminografii

ČSN ISO 15188 (01 0504) Směrnice pro management projektu normalizace terminologie

ČSN ISO 12616 (01 0506) Terminografie zaměřená na překlad

ČSN ISO 16642 (01 0507) Počítačové aplikace v terminologii - Systém pro značkování terminologie

ČSN EN ISO 3166-1 (97 1002) Kódy pro názvy zemí a jejich částí - Část 1: Kódy zemí

Upozornění na národní poznámky

Do normy byly ke kapitole 7 a k článkům B.1 a B.2.2 doplněny národní poznámky.

Vypracování normy

Zpracovatel: Česká společnost pro jakost, z. s., IČ 00417955

Technická normalizační komise: TNK 114 Terminologie: principy a koordinace

Pracovník České agentury pro standardizaci: PhDr. Věra Vlková, CSc.

Česká agentura pro standardizaci je státní příspěvková organizace zřízená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví na základě ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Obsah	Page	Contents	Page
Předmluva.....	5	Foreword.....	5
6..... Úvod.....	6	6..... Introduction.....	6
1..... Předmět normy.....	9	1..... Scope.....	9
2..... Citované dokumenty.....	9	2..... Normative references.....	9
3..... Termíny a definice.....	9	3..... Terms and definitions.....	9
4..... Objekty.....	10	4..... Objects.....	10
5..... Pojmy.....	10	5..... Concepts.....	10
5.1..... Povaha pojmů pro terminologickou práci.....	10	5.1..... Nature of concepts for terminology work.....	10
5.2..... Obecné pojmy.....	11	5.2..... General concepts.....	11
5.3..... Individuální pojmy.....	11	5.3..... Individual concepts.....	11
5.4..... Charakteristiky.....	12	5.4..... Characteristics.....	12
5.5..... Pojmové vztahy.....	18	5.5..... Concept relations.....	18
5.6..... Pojmové systémy.....	32	5.6..... Concept systems.....	32
6..... Definice.....	38	6..... Definitions.....	38
6.1..... Povaha definic.....	38	6.1..... Nature of definitions.....	38
6.2..... Intenzionální definice.....	39	6.2..... Intensional definitions.....	39
6.3..... Zpracování definic.....	40	6.3..... Definition writing.....	40
6.4..... Doplnkové informace k definici.....	47	6.4..... Supplementary information to the definition.....	47
6.5..... Vadné definice.....	49	6.5..... Deficient definitions.....	49
7..... Označení.....	54	7..... Designations.....	54
7.1..... Druhy označení.....	54	7.1..... Types of designations.....	54
7.2..... Termíny.....	54	7.2..... Terms.....	54
7.3..... Vlastní názvy.....	54	7.3..... Appellations.....	54
7.4..... Tvoření termínů a vlastních názvů.....	59	7.4..... Formation of terms and appellations.....	59
7.5..... Značky a symboly.....	64	7.5..... Symbols.....	64
Příloha A (informativní) Jiné typy definic.....	67	Annex A (informative) Other types of definitions.....	67
Příloha B (informativní) Příklady způsobů tvoření termínů.....	78	Annex B (informative) Examples of term-formation methods.....	78
Příloha C (informativní) Kategorie vlastních názvů.....	86	Annex C (informative) Categories of appellations.....	86
Bibliografie.....	91		

Odmítnutí odpovědnosti za manipulaci s PDF souborem

Tento soubor PDF může obsahovat vložené typy písma. V souladu s licenční politikou Adobe lze tento soubor tisknout nebo prohlížet, ale nesmí být editován, pokud nejsou typy písma, které jsou vloženy, používány na základě licence a instalovány v počítači, na němž se editace provádí. Při stažení tohoto souboru přejímají jeho uživatelé odpovědnost za to, že nebude porušena licenční politika Adobe. Ústřední sekretariát ISO nepřijímá za její porušení žádnou odpovědnost.

Adobe je obchodní značka „Adobe Systems Incorporated“.

Podrobnosti o softwarových produktech použitých k vytvoření tohoto souboru PDF lze najít ve Všeobecných informacích, které se vztahují k souboru; parametry, na jejichž základě byl PDF soubor vytvořen, byly optimalizovány pro tisk. Soubor byl zpracován s maximální péčí tak, aby ho členské organizace ISO mohly používat. V málo pravděpodobném případě, že vznikne problém, který se týká souboru,

informujte o tom Ústřední sekretariát ISO na níže uvedené adrese.

DOKUMENT CHRÁNĚNÝ COPYRIGHTEM

© ISO 2009, Published in Switzerland

Veškerá práva vyhrazena. Není-li specifikováno jinak, nesmí být žádná část této publikace reprodukována nebo používána v jakémkoliv formě nebo jakýmkoliv způsobem, elektronickým ani mechanickým, včetně pořizování fotokopíí nebo zveřejnění na internetu nebo intranetu, bez předchozího písemného svolení. O písemné svolení lze požádat buď přímo ISO na níže uvedené adrese, nebo členskou organizaci ISO v zemi žadatele.

ISO copyright office

CH, de Blandonnet 8 · CP 401

CH-1214 Vernier, Geneva, Switzerland

Tel. + 41 22 749 01 11

Fax + 41 22 749 09 47

copyright@iso.org

www.iso.org

Předmluva

ISO (Mezinárodní organizace pro normalizaci) je celosvětová federace národních normalizačních orgánů (členů ISO). Mezinárodní normy obvykle vypracovávají technické komise ISO. Každý člen ISO, který se zajímá o předmět, pro který byla vytvořena technická komise, má právo být v této technické komisi zastoupen. Práce se zúčastňují také vládní i nevládní mezinárodní organizace, s nimiž ISO navázala pracovní styk. ISO úzce spolupracuje s Mezinárodní elektrotechnickou komisí (IEC) ve všech záležitostech normalizace v elektrotechnice.

Návrhy mezinárodních norem jsou vypracovávány v souladu s pravidly danými směrnici ISO/IEC, část 2.

Hlavním úkolem technických komisí je vypracování mezinárodních norem. Návrhy mezinárodních norem přijaté technickými komisemi se rozasílají členům ISO k hlasování. Vydání mezinárodní normy vyžaduje souhlas alespoň 75 % hlasujících členů.

Upozorňuje se na možnost, že některé prvky tohoto dokumentu mohou být předmětem patentových práv. ISO nelze činit odpovědnou za identifikaci jakéhokoli nebo všech patentových práv.

ISO 704 vypracovala technická komise ISO/TC 37 *Terminologie a jiné jazykové a obsahové prostředky*, subkomise SC 1 *Principy a metody*.

Toto třetí vydání zrušuje a nahrazuje druhé vydání (ISO 704:2000), které bylo technicky zrevidováno.

0 Úvod

0.1 Přehled

Terminologické principy a metody uvedené v této mezinárodní normě jsou založeny na současném chápání a praktikách v terminologické práci.

Foreword

ISO (the International Organization for Standardization) is a worldwide federation of national standards bodies (ISO member bodies). The work of preparing International Standards is normally carried out through ISO technical committees. Each member body interested in a subject for which a technical committee has been established has the right to be represented on that committee. International organizations, governmental and non-governmental, in liaison with ISO, also take part in the work. ISO collaborates closely with the International Electrotechnical Commission (IEC) on all matters of electrotechnical standardization. International Standards are drafted in accordance with the rules given in the ISO/IEC Directives, Part 2.

The main task of technical committees is to prepare International Standards. Draft International Standards adopted by the technical committees are circulated to the member bodies for voting. Publication as an International Standard requires approval by at least 75 % of the member bodies casting a vote.

Attention is drawn to the possibility that some of the elements of this document may be the subject of patent rights. ISO shall not be held responsible for identifying any or all such patent rights.

ISO 704 was prepared by Technical Committee ISO/TC 37, *Terminology and other language and content resources*, Subcommittee SC 1, *Principles and methods*.

This third edition cancels and replaces the second edition (ISO 704:2000), which has been technically revised.

0 Introduction

0.1 Overview

The terminological principles and methods provided in this International Standard are based on current thinking and practices in terminology work.

Terminologická práce je multidisciplinární a při studiu pojmů a jejich vyjadřování ve speciálním jazyce a v běžném jazyce čerpá podporu z řady disciplín (např. z logiky, epistemologie, filozofie vědy, lingvistiky, překladatelství, informatiky a z kognitivních věd). Kombinuje prvky z mnoha teoretických přístupů, které se zabývají popisem, uspořádáním a předáváním znalostí.

Terminologická práce, o níž pojednává tato mezinárodní norma, se zabývá terminologií používanou pro jednoznačnou komunikaci v přirozeném, lidském jazyce. Cílem terminologické práce, jak je popsáno v této mezinárodní normě, je tedy objasnění a standardizace pojmů a terminologie pro komunikaci mezi lidmi. Terminologickou práci lze používat jako vstup pro modelování informací a pro modelování dat; tato mezinárodní norma však nepokrývá vztah s těmito oblastmi.

V souladu se současným trendem ve standardizaci týkajícím se poskytování řídicích principů je cílem této mezinárodní normy standardizovat základní prvky pro terminologickou práci. Obecným cílem této mezinárodní normy je poskytnout společný rámec uvažování a vysvětlit, jak má organizace nebo skupina toto uvažování realizovat.

Dalším cílem je poskytnout pomoc osobám zapojeným do managementu terminologie. Principy a metody mají být dodržovány nejen při zacházení s terminologickými informacemi, ale také při plánování a rozhodování podílejících se na managementu terminologické slovní zásoby. Hlavní činnosti mimo jiné zahrnují:

- identifikování pojmů a pojmových vztahů;
- analyzování a modelování pojmových systémů na základě identifikovaných pojmů a pojmových vztahů;
- vyjadřování pojmových systémů pomocí pojmových diagramů;
- definování pojmů;
- přiřazování označení (převážně termínů) každému pojmu v jednom jazyce nebo ve více jazycích;
- zaznamenávání a prezentování terminologických údajů, zejména v tištěných a elektronických médiích (terminografie).

Terminology work is multidisciplinary and draws support from a number of disciplines (e.g. logic, epistemology, philosophy of science, linguistics, translation studies, information science and cognitive sciences) in its study of concepts and their representations in special language and general language. It combines elements from many theoretical approaches that deal with the description, ordering and transfer of knowledge.

The terminology work dealt with in this International Standard is concerned with terminology used for unambiguous communication in natural, human language. The goal of terminology work as described in this International Standard is, thus, a clarification and standardization of concepts and terminology for communication between humans. Terminology work may be used as input for information modelling and data modelling, but this International Standard does not cover the relation with these fields.

In line with the current trend in standardization towards providing guiding principles, this International Standard is intended to standardize the essential elements for terminology work. The general purposes of this International Standard are to provide a common framework of thinking and to explain how this thinking should be implemented by an organization or group. It is further intended to provide assistance to those involved in terminology management. The principles and methods should be observed not only for the manipulation of terminological information but also in the planning and decision-making involved in managing a stock of terminology. The main activities include, but are not limited to, the following:

- identifying concepts and concept relations;
- analysing and modelling concept systems on the basis of identified concepts and concept relations;
- establishing representations of concept systems through concept diagrams;
- defining concepts;
- attributing designations (predominantly terms) to each concept in one or more languages;
- recording and presenting terminological data, principally in print and electronic media (terminography).

Objekty, pojmy, označení a definice jsou pro terminologickou práci zásadní, a proto jsou základem této mezinárodní normy. Objekty jsou vnímány nebo myšleny a abstrahovány do pojmů, které jsou ve speciálních jazycích vyjadřovány označeními a/nebo definicemi. Soubor označení patřících do jednoho speciálního jazyka tvoří terminologii specifického oboru.

0.2 Pravidla a způsob zápisu

„Terminologická práce“ v této mezinárodní normě a pro angličtinu označuje vědní obor; „terminologie“ užívaná v množném čísle nebo se členem (v angličtině) odkazuje na soubor označení v určitém oboru, jako je např. právní terminologie.

Kvůli jednotnosti v odkazech na objekty, pojmy, definice a označení se v této mezinárodní normě užívají tyto formulační zvyklosti:

- objekty jsou **vnímány** nebo **myšleny**; jsou **abstrahovány** nebo **konceptualizovány** (chápany pojmově);
- pojmy **zobrazují** objekty nebo soubory objektů nebo jim **odpovídají**; jsou v **jazyce reprezentovány** nebo **vyjadřovány** označeními nebo definicemi; jsou **uspořádány** do **pojmových systémů**;
- označení (termíny, vlastní názvy nebo značky) **označují** nebo **vyjadřují** pojem; jsou **přirážena** pojmu;
- definice **definují**, **vyjadřují** nebo **popisují** pojem. Čím je pojmový systém složitější, tím je užitečnější vyjasnit vztahy mezi pojmy pomocí formálního nebo grafického vyjádření. Pojmové vztahy mohou být formálně vyjádřeny v seznamu. Formální vyjádření používaná v této mezinárodní normě se u generických vztahů odsazují a číslovají se s pomocí tečky (.) a u partitivních vztahů se číslovají s pomocí pomlčky (-), jako je tomu v dále uvedených vzorech:

Pro generické vztahy:

Objects, concepts, designations and definitions are fundamental to terminology work and therefore form the basis of this International Standard. Objects are perceived or conceived and abstracted into concepts which, in special languages, are represented by designations and/or definitions. The set of designations belonging to one special language constitutes the terminology of a specific subject field.

0.2 Conventions and notation

In this International Standard and for the English language, 'terminology work, designates the discipline; 'terminology, used in the plural or preceded by an article refers to the set of designations of a particular subject field, such as legal terminology.

For the sake of consistency in reference to objects, concepts, definitions, and designations, the following wording conventions are used in this International Standard:

- objects are **perceived** or **conceived**; are **abstracted** or **conceptualized** into concepts;
- concepts **depict** or **correspond to** objects or sets of objects; are **represented** or **expressed in language** by designations or by definitions; are **organized** into **concept systems**;
- designations (terms, appellations or symbols) **designate** or **represent** a concept; are **attributed** to a concept;
- definitions **define**, **represent** or **describe** the concept. The more complex a concept system is, the more useful it is to clarify relations among concepts by representing them formally or graphically. Concept relations can be represented formally in a list. The formal representations used in this International Standard are indented and numbered with a full stop (period) (.) for generic relations and numbered with a dash (-) for partitive relations, as in the following models:

For generic relations:

Pro partitivní vztahy:

V této mezinárodní normě se používá nejobvyklejší způsob grafického vyjádření. Použití záznamu UML (jednotný jazyk pro modelování) pro terminologickou práci je popsáno v ISO/TR 24156.

stromový diagram pro vyjádření generických pojmových vztahů
tree diagram to represent generic concept relations

diagram ve formě hrábí pro vyjádření partitivních pojmových vztahů
rake diagram to represent partitive concept relations

čára s kótovacími šipkami na obou koncích pro vyjádření asociativních pojmových vztahů
line with arrowheads at each end to represent associative concept relations

Způsob záznamu používaný v této mezinárodní normě je tento:

- termíny označující pojmy definované v ISO 1087-1:2000 se píšou kurzivou;
- pojmy se označují jednoduchými uvozovkami;
- označení (termíny, vlastní názvy a značky) se píšou tučným písmem;
- charakteristiky jsou podtrženy;
- příklady se uvádějí v rámečku.

Tato mezinárodní norma se řídí směrnicemi ISO/IEC, část 2, 2004, pokud jde o používání „shall“ (musí), což vyjadřuje požadavek, a používání „should“ (má se), což vyjadřuje doporučení.

Je třeba poznamenat, že příklady v této mezinárodní normě byly zvoleny a zjednodušeny pro ilustrativní účely. Překlad do jiných jazyků může pro objasnění podstaty problému vyžadovat výběr jiných příkladů.

Rovněž je třeba poznamenat, že příklady způsobů tvoření termínů v příloze B jsou specifické pro angličtinu v anglické verzi a pro francouzštinu ve francouzské verzi. Příloha B se nemá překládat, má se ale působit potřebám každého jazyka.

1 Předmět normy

For partitive relations:

The graphic representations used in this International Standard are the most typical ones. The use of UML (Unified Modelling Language) notation for terminology work is described in ISO/TR 24156.

The notation used throughout this International Standard is as follows:

- terms designating concepts defined in ISO 1087-1:2000 are in italics;
- concepts are indicated by single quotes;
- designations (terms, appellations or symbols) are in boldface;
- characteristics are underlined;
- examples are boxed.

This International Standard follows the ISO/IEC Directives, Part 2, 2004 with regard to the use of “shall”, which indicates a requirement and the use of “should”, which indicates a recommendation.

It should be noted that the examples in this International Standard have been chosen and simplified for illustrative purposes. Translation into other languages may necessitate the selection of other examples to illustrate the points.

It should also be noted that the examples of term-formation methods, in Annex B, are specific to the English language in the English version and to the French language in the French version. Annex B should not be translated, but should be adapted to the needs of each language.

1 Scope

Tato mezinárodní norma stanovuje základní principy a metody pro vypracování a sestavování terminologie jak v rámci standardizace, tak i mimo něj; popisuje propojení mezi objekty, pojmy a jejich terminologickými vyjádřeními. Rovněž stanovuje obecné principy upravující tvoření termínů a vlastních názvů a zpracování definic. Úplné a kompletní pochopení těchto principů vyžaduje určitou průpravu v terminologické práci. Principy jsou obecné povahy a tato mezinárodní norma je použitelná pro terminologickou práci ve vědecké, technologické, průmyslové, administrativní a jiné oblasti.

Tato mezinárodní norma nestanovuje postupy pro uspořádání mezinárodních terminologických norem, které jsou zpracovány v ISO 10241.

This International Standard establishes the basic principles and methods for preparing and compiling terminologies both inside and outside the framework of standardization, and describes the links between objects, concepts, and their terminological representations. It also establishes general principles governing the formation of terms and appellations and the formulation of definitions. Full and complete understanding of these principles requires some background knowledge of terminology work. The principles are general in nature and this International Standard is applicable to terminology work in scientific, technological, industrial, administrative and other fields of knowledge.

This International Standard does not stipulate procedures for the layout of international terminology standards, which are treated in ISO 10241.

Konec náhledu - text dále pokračuje v placené verzi ČSN.